

ut sciat quisque quid ipsum oporteat facere. Et quia tam sensus, quam ratio humana frequenter errat, ad intelligentiam veritatis, primum fundamentum locavit in fide. Hinc est illud Philonis, in libro Sapientiae (Sap. III) : *Qui confidunt in Domino, intelligunt veritatem, et fideles in dilectione acquiescunt illi.*

CAP. XLII. *Quid visibilia argumenta mundum vanitati subjectum esse convincunt; et quæ causa fuerit hic finiendi librum.*

Sed hæc hæcæus. Jam enim flere magis vacat quam scribere, et visibili argumento doceor quod mundus totus subjacet vanitati. Expectavimus enim pacem, et ecce turbatio et tempestas ingruens Tolosanis, Anglos et Gallos undique concitat, et reges, quos amicissimos vidimus, se insatiabiliter persequuntur. Ad hæc, mors domini Adriani summi pontificis, cum omnes Christianæ religionis populos nationesque perturbaverit, Angliam nostram, unde fuerat oriendus, acerbiori dolore commovit, irrigavitque lacrymis profusionibus. *Omnibus ille bonis flebilis occidit, sed nulli flebilior, quam mihi.* Cum enim matrem haberet, et fratrem uterinum; me, quam illos, arctiori diligebat affectu. Fatebatur etiam publice et secreto, quod me præ omnibus mortalibus diligebat. Eam de me conceperat opinionem, ut quoties opportunitas aderat, conscientiam suam in conspectu meo effundere lætaretur. Et cum Romanus pontifex esset, me in propria mensa gaudebat habere convivam: et eundem acyphum et discum, sibi et mihi volebat et faciebat, me renitente, esse commune. Ad preces meas illustri regi Anglorum, Henrico II, concessit et dedit Hiberniam jure hæreditario possidendam, sicut litteræ ipsius testantur in hodiernum diem. Nam omnes insulæ, de jure antiquo, ex donatione Constantini, qui eam fundavit et dotavit, dicuntur ad Romanam Ecclesiam pertinere. Annulum quoque per me transmissit aureum, smaragdo optimo decoratum, quo fieret investitura Juris in gerenda Hibernia; idemque adhuc annulus in curiali archivo publico custodiri jussus est. Si virtutes ejus percurrere velim, in

magni voluminis librum, hæc una excrescet materia. Omnium vero mentes magis exulcerat scissura Ecclesiæ, quæ, exigentibus culpis nostris, contigit, tanto Patre sublato. Expetivit eam Satanas, ut cribraret sicut triticum, et undique, alterius Judæ proditoris ministerio, amaritudines et scandala spargit. Oriuntur bella plusquam civilia; sacerdotalia enim sunt et fraterna. Nunc judicium est mundi, et timendum ne partem stellarum secum involvat ambitiosi ruina proditoris. Væ autem illi, *per quem hoc scandalum venit* (Matth. XVII). Et plane melius erat, si natus non fuisset. Publici doloris expono causas: cum tamen aliunde familiaris dolore torqueat, tum non leviori, quod ad me spectat. Siquidem Pater meus, et dominus, imo et tuus, venerabilis Theobaldus, Cantuariensis archiepiscopus in ægritudinem incidit: ut incertum sit, quid sperare, quid timere oporteat. Negotiis more solito superesse non potest, injunxitque mihi provinciam duram, et importabile onus imposuit, omnium ecclesiasticorum sollicitudinem. Anxiatur ergo undique in me spiritus meus, et cruciatus quos patior, non sufficio enarrare. Sed in his omnibus, unicum mihi consilium superest, Deum hominem, intemeratæ Virginis Filium exorare: qui velut in navi dormiens, fidelium precibus excitandus est, ut procellam componat naufragantis Ecclesiæ, et dominum meum, sicut sibi et nobis expedire prænovit, ab omni infirmitate mentis et corporis, clementer eripiat. Is, inquam, *per quem reges regnant, et principes dominantur* (Prov. VIII), universali Ecclesiæ idoneum, et placitum sibi pastorem præficiat, et reges et principes nostros ab omni adversitate defendat; eosque faciat, ad honorem et gloriam nominis sui, gregem sibi servare, commissum. Lectorem quoque et auditorem, supplicatione pia convenio, quatenus apud Filium Virginis, qui *via, veritas est, et vita*, (Joan. I. XIV) pro me, vano et misero, intercedat, ut errore, ignorantia, tenebris, et vanitatis amore depulso, cognitionis suæ lumen infundat, faciatque me officiosum veritatis inquisitorem, amatorem pariter et cultorem.

JOANNIS SARESBERIENSIS DE SEPTEM SEPTENIS

Prologus epistolaris in libellum (De septem septenis,) editum a Joanne Saresberiensis.

De difficillimis scripturus tam excellenti quam sapienti viro, quibusdam fortasse præsumptuos apparebo; sed tamen non præsumit, qui Pythagoram interpretare studuerit, qui Minervæ clavibus

obscura reserare didicerit, qui sapientem quæstionibus usque pulsaverit. Præsumpsit Accius scribendo Cæsari, cui noluit assurgere in collegium poetarum venienti. Propertius vero scripsit Augusto, quoniam et in ipso studiorum spes erat et ratio. In altero Musa mendicabat sine virtute: in

altero Musa mendicans triumphabat ex humilitate. Scientia tamen sine potentia poena erat in utroque. Scientia vero sola in Accio inflabat: virtus cum scientia in Propertio mores et animum honestius componebat. Proinde vestrae prerogativae dignitatis nostrae musa parvitalis scribit, non ut Accius tenuis, non ut Propertius exilis, quorum ingenia consumpta sunt in septem rerum principiis. Quinque vero sunt, quae vestri delectus firmitudini nos scribere compellunt, familiaritas sapientis, certitudo ambiguitatis, honestas muneris, meritum recipientis, potestas dantis. In potestate dantis discriminis restauratio, in merito recipientis amoris reformatio, in honestate muneris vera nobilitas ex animo, in familiaritate sapientis morum cum scientia consolidatio, in certitudine ambiguitatis scientiae consummatio. Nunc ergo quoniam apud vos locus est in quo aurum conflatur, libellum idcirco delectui vestro dirigimus, qui *De septem septenis* intitulatur. Qui etiam a vobis, tanquam aurum obryzum examinatur. In quibus omnibus vos nosse novimus, quia, si quid quaestionis vel nodosae contentions apud vos emergerit, quid, secundum quid, ob quid et ad quid debeat vel possit. Vobis igitur honestum valde credimus et nobis perutile, si ignorantiae obscuritas in lucem, ambiguitas in certitudinem, excessus multos in misericordiae multitudinem, odium diutinum in verum amorem vestro convertantur tempore, vestrae disceptione peritiae.

Sect. I. Prima septena de septem modis eruditionis.

Chaldaei et Graeci sapientiam quaerunt, Latini veritatem inquirunt; illi quaerunt et inveniunt, quia mores cum scientia componunt; isti inquirunt et non inventiunt, quia disputationis potius cavillationi quam veritatis inquisitioni insistent. Cavillosa vero disputatio ingenium exercendo excitat, in qua si moram fecerit obtundit et fascinat: quod quidem in invio et non in via veritatis hebes et palpans errat; veritatis autem inquisitio cotis vice clarum ingenium et subtile reddit: in viam regiam mentem dirigit, mentis oculos ad ardua erigit. Et licet haec oculis quandoque quaedam aperiantur quae latuerunt, adhuc tamen multa latent, quae comprehendi non possunt, vel subtilitate, quia sensum effugiunt; vel obscuritate, quia nec studium nec ingenium admittunt; vel immensitate, quia rationem et intellectum excedunt. Hinc est igitur quod divina quaedam sunt quae in manifestationem veniunt et ad cognitionem se exponunt. Sed quantum subtilia, difficilia et ardua sunt, tanquam inscrutabilia fere omnes praetermittunt. Haec prima rerum principia, id est rerum causae latentes et cognitiones dicuntur. De quibus praecelara Chaldaeorum tantum scripta ad majorem veritatis evidentiam scrutantur. Alia vero quaedam divina tam profunda, tam occulta, tam intima et omnino impetrabilia sunt, ut nulla ratione scrutari, nullo intellectu percipi, nulla sapientia investigari possint.

A Unde Apostolus: *Quod notum Dei et manifestum est in illis (Rom. 1)*. Cum dicit quod notum Dei est, id est noscibile de Deo, ostendit plane ex his quae Dei sunt et in Deo aliquid esse manifestum, aliquid occultum. Sed quod manifestum est, per scientias posse contingi. Quod prorsus absconditum est, nulla ratione posse penetrari. Et haec sunt secreta illa, quae non licet homini loqui. Proinde, ut in Apostolo scribitur: *Sapientiam inter perfectos loquimur (I Cor. 13)*. Sapientia namque Pallas, id est nova dicitur, quia scandens ad eam minoratur. Minerva vel Athena, id est immortalis vocatur, quia verbo et opere eam sequens ad immortalitatem rapitur. Haec igitur Tritonia, id est trina notio, nuncupatur, quia humano animo sapientia illustrato engrimion, id est resurrectionis liber aperitur, in quo ab humanis ad divina surgere septem septenis eruditur, et ad trinam, humanae scilicet naturae, angelicae et divinae, notionem ascendere perfectius instruitur. Septem sunt modi primae septenae, quibus humanus animus in perfectam eruditionem introducit. Primus modus est, omnium artium doctrinam velle, secundus est delectari quod velis, tertius instare ad id quod delectat, quartus concipere quod instat, quintus memorare quod concipit, sextus invenire aliquid simile, septimus ex his omnibus extorquere quod est utile.

Sect. II. Secunda septena de viis animae.

C Huic primae septenae secunda adjungitur, quae septem liberalium artium septena dicitur, quae etiam septem viarum animae autonomasiae appellantur, in quibus humanus animus libere eruditur, et a curis servilibus liberatur. Harum autem septem artium grammatica in eruditionem prima ponitur, quia per eam recte loqui instruitur per dialecticam rationabiliter, per rhetoricam ornate, per arithmetica vero docemur res propter multitudinem dividere, per musicam dissona consona reddere, per geometriam de inaequalibus aequalia facere, per astronomiam signa, tempora et temporalia distinguere, et de temporibus et temporalibus quaedam futura prope posita praesignare.

D Et notandum quod in his scientiis est dulcedo maxima utilitas in virtute per scientias acquisita; sex vero modis coloratus in utriusque mistura: primus modus est idioma, id est proprietas inventionis in sermonibus: secundus elegans compositio in conjunctis dictionibus; tertius in sensu et sententia schema, id est delectabilis ornatus: quartus lepor urbanus in pronuntiationibus, id est suavis pronuntiatio et faceta, sensui concinna et auditoribus jucunda: quintus apologus, qui est sermo causa dilectionis inductus, totus ethicus: sextus proverbium quod est constans sententiae compendium ethicum et docile reddens ingenium. His igitur sex modis id est sex colorum formis, omnes Scripturae quaedam dulcedine colorantur, et mores per artes gradientium reformantur. Istae septem disciplinae, sapienter consideranti, septem sunt viarum animae in vita et

morum honestate : grammaticus namque viam A grammaticæ recte ingreditur, et per eam graditur, quando post rectam locutionem vitæ et morum sequitur æquitatem. Quid enim prodest grammatico regulariter proferre et enormem vitæ gibbum ferre? Quid confert dialectico, propositionum problemata scire et mores ambiguos et fallaces habere? Ille ergo æquam dialecticæ viam sequitur, et tam opere quam sermone veraciter argumentatur, qui verum a falso, rectum a curvo dividendo ratiocinatur. Quid prodest rhetorico, eloquentiæ pompositate, verborum urbanitate gloriari, et lingua mercenaria uti? Hic ergo in via recta rhetoricis vestigiis incedit, qui lingua censoria rotunda auditores persuadendo commonescit, et de jure stricto in æquum revocando instruit. Sic igitur trivium eloquentem reddit, et ad virtutes vias construit. Quid prodest per arithmeticam numerare, et digitos et calculos avaritiæ commodare? Recte ergo viam arithmeticæ, id est virtuosam numeri viam, ingreditur, qui per quinarium Moysis Pentateuchum et ejus mysterium aggreditur, per denarium Decalogum complectitur, per binarium Vetus et Novum Testamentum fideliter amplectitur : qui per omnes numeros adjiciendo, muniendo, dividendo, multiplicando, historiam, allegoriam, tropologiam, et anagogen fideliter complectitur. Quid confert unifico, per graves et acutos concentus disparem sonum consonum reddere, et morum concordia carere? Ille ergo unificalem viam arripit, qui vitam voci consonam reddit. Quid interest nostra, multimodas figuras et areas, podismo, radio, lituo, et embado scire dividere, si nolumus cum fratre dividere? Quid, si scimus per diametrum circum, per circum diametrum, per utrumque circuli arcum invenire, et animum nullo mensuræ modo regere? Is igitur geometricalem viam æquis mensuræ passibus incedit, qui in se sobrietatem, in alios modum et mensuram usquequaque custodit. Quid refert doctentis cœli situm et habitudines stellarum in astrolabio considerare, et sibi minime providere? quid, si scimus per horoscopum, per solis et lunæ coitum et oppositam aliquid prænoscere et eum qui hæc fecit nolumus cognoscere? Quid valet numen solis admirari et potestatem Omnipotentis non venerari? Ille ergo viam sideream arripere, incedere et permeare nititur, qui postpositis temporalibus, de virtute in virtutem rapitur, et virtutum gradibus ascendendo, Deum in Sion contempletur. Sic igitur animus erudientis per has septem trivii et quadrivii vias eloquentiam et sapientiam adipiscitur, et anima cujuslibet in iisdem viis et iisdem modis, quibus dictum est, sui reformationem et accessum ad Deum consequitur. Per has igitur animæ vias artificiosas percipiuntur universæ viæ Domini, scilicet misericordia et veritas. Ex misericordia lex Domini, in qua ambulant beati immaculati. In lege vero via mandatorum, via testimoniorum, via justificationum et via veritatis electiva,

de qua Dominus: *Ego sum via, veritas et vita* (Joan. xiv); via in exemplo, veritas in promisso, vita in præmio, vel via ad se, veritas ex se, vita in se.

Sacr. III. *Tertia septena de septem fenestris animæ.*

Tertia septena septem fenestrarum animæ in humano capite dicitur, per quas in præmissas septenas mens animi digreditur et regreditur; digreditur, exteriora quæque per rationem discernens; regreditur, interiora illa animæ denuntians. Quæ si mala fuerint, animum tristem, si bona, hilarem reddunt. Ex malis propriis sive alienis oritur passio, ex alienis compassio; ex bonis propriis perpassio, ex alienis invidia detractio. Si enim animus adversis inclinatur ad mœstitiam, sit passio quæ lædit animum interiori, affligens corpus exteriori; si autem movetur animus ex prosperis ad lætitiã, sit perpassio, id est quædam procul a passione commotio. De septem vero fenestris animæ seu sensibus, qui vigent in capite, sciendum est, quanto vim suam potentius eorum exerit quisque, tanto majorem vim igneam intra se probatur continere : de prima cerebri parte vis animalis ignis in ministerio per sensus diversos diffunditur : ad oculos per visum, ad aures per auditum, ad nares per olfactum, ad os per gustum, ad omne corpus per tactum ministratur. Qui quidem sensus seu fenestræ quo cerebro viciniore, eo probantur potentiores : oculi prope cerebrum faciles, potentes ad contemplandum; in ictu, sic aera spatiosum transvolant ut ad cœli celsa sui visus acumen per fenestras transmittant.

Aures a cerebro oculis remotiores minus visum vim suam extendunt; nares prædictis minus, sed aliis longius sensum suum porrigunt; gustus extra os nunquam progreditur, intra tamen majori quam tactus subtilitate fertur, levia, aspera, calida, frigida, sicca, humida, dura, mollia, sicut tactus discernit, sed in saporibus alios excedit. Tactus vero cæteris abstrusior nil nisi palpando percipit, et ideo physicus non animæ fenestram, sed nuntium cæcum dicit. Inter has septem animæ fenestras, principales fenestræ, oculi, os et aures dicuntur, ut in libro beati Hilarii legitur : Sicut animus in scriptura per visum ad litteras, per litteras ad verba, et inde ad intellectum pervenit : sic in sermone per auditum ad verba, inde ad intellectum, per quem animus rerum qualitates, id est naturas concipit. Sic igitur naturæ intellectus, intellectui sermo succumbit, quia nec rem intellectus, nec intellectum sermo plene percipit; minus enim loqui possumus quam intelligimus, minus intelligimus quam res se habeat pro ejus qualitatibus : et notandum quia ore et mente legimus, quo cognoscimus quod Deus nobiscum loquitur, ore et mente oramus, qua credimus quia Deo reconciliamur. Hæ ergo fenestræ si diabolo claudantur, si Deo aperiuntur, anima in præscriptas vias sapienter egreditur, ne sæculi vanitatibus detineatur, quæ Dei sunt et de Deo circumspiciuntur contemplatur, et sic

multimodam sui cognitionem et reformationem digreditur. Hinc Dominus ad Moysen: *Attende, inquit, tibi et vide (Deut. xxvi)*. Hinc David: *Notum fac mihi, Domine, finem meum (Psal. xxviii)*. Hinc Jeremias de anima infelice seipsam ignorante: *Sordes ejus in pedibus ejus, nec recordata est finis sui (Thren. i)*. Idem sub specie felicitatis animæ cognoscentis se: *Ego vir videns paupertatem meam (Thren. iii)*. Hinc Gregorius de anima vagante: *Stultus in itinere amœna præta conspiciens obliviscitur quo tendit*. Hinc villicus in Evangeliiis: *Fodere non valeo, mendicare erubescio, etc. (Luc. xvi)*. Qui utique si foderet, non mendicavisset sed dives esset; fodere namque est conscientiam et cogitatus scrutari, linguam et actus sollicite contemplari. Hæc igitur fossio humilis est confessio, salubris compunctio, et contra omnes inimici insidias perfecta fenestrarum munitio.

SECT. IV. Quarta septena de septem viribus animæ.

Quarta septena septem virium animæ sequitur, quæ ad exteriora quæque diriguntur, per quas rerum cognitio evidentius percipitur. Et licet animalis homo quæ spiritus sunt non percipiat, cognitio tamen animæ viribus in schola disciplinarum et virtutum exercitatis, majorem cognitionis ejus accessum habet. Septem sunt animæ vires in homine, animus, mens, imaginatio, opinio, ratio, intellectus et memoria. Animus est animæ virtus potestativa, naturæ operationibus amica. Mens est vis animi, sensuum officio se excitans, et quæ sentiendi passio vel actio cuique sensui subjecta sit deliberans. Hæc vis intellectus exordium primum concipit, et sic excessum suum ad rei cognitionem extendit; unde alibi: *Mens est vis animi, intellectum formans et intelligentiam constituens*. Imaginatio est vis animæ qua percipimus figuram et colorem rei absentis et visæ, quæ ex sensibus oritur, et ex visu præcipue. Sensus quæ sunt deprehendit; imaginatio vero quæ sunt et quæ non sunt percipit. Necessaria est imaginatio homini, ne rem tradat oblivioni. Opinio vero quandoque ex sensu, quandoque ex imaginatione oritur. Cum enim anima visus instrumentum vel imaginatione utatur, et putet rem et aliud, et aliter, et alio modo esse quam sit, hæc opinio falsa dicitur; si fluctuat et nescit, an sit ita necne, verum tamen explorans, vera opinio dicitur. Ideo sic describitur: *Opinio est vel de rebus falsum animæ iudicium vel verum, fluctuans et incertum*. Ratio ex vera opinione nascitur hocce modo: cum verum incertum fluctuat, et postea discussionibus confirmatur, fit ratio; et est ratio discretus animi intuitus, quod verum est et certum a falso et incerto discernens. Intellectus vero ex ratione oritur hoc modo: ratio namque formas materiæ admistas comprehendit, et ideo rerum veritatem non percipit, sed discernit et inquirit; et cum longo rationis labore et magna industria formarum veritas inquiritur, inde intelligentia nascitur, quæ formam a materia abstrahit, et sine omni partium compositione intel-

ligit. Ideo . . . sic eam describit: *Intelligentia solius Dei est, et alia præter hoc. Intellectus est mentis vis, opinione excitata, incorporea circa corpora comprehendens; intelligentia, ab intellectu procedens, est verum et certum de incorporeis iudicium. Memoria sequitur, quæ ex imaginatione, studio et usu nascitur. Imaginatio rerum oblivionem fugat et memoriam reparat; studium per ingenii exercitium memoriam excitat; usus omnia et nova et vetera firmiter memorat. Et est memoria vis animæ, qua prius cognita firmiter retinet. Sic igitur istis virtualibus, septem actionibus ad animæ notitiam cum intelligentia ascendere possumus. Istæ namque vires ita coeunt in substantiam quod una sunt anima. Ad hæc autem evidentiis ostendendum, dicit Mercurius Hermes: *Sapientia dicitur mater psyches, Endelicheia quasi endon elicheia, id est æternitatis filia, scilicet sapientia creavit psychen, id est animam, dans ei a se, non de se, rationem, intelligentiam et immortalitatem; unde anima ab officio animandi, id est vivificandi, dicitur; et sic scilicet multimodæ ejus vires, motus ejus comprehendendi multiplex; unde Plato de compositione animæ tractans, dicit eam constare ex eodem et diverso; ex individua et dividua substantia. Et dicit scilicet, ex eodem, referens ad illam modum comprehendendi, quo communiter uniendo comprehendit multa; ex diverso, retulit ad modum comprehendendi singularia; ex individua substantia, ad modum comprehendendi rem formaliter et immutabiliter; ex dividua, ad modum comprehendendi, modo compositi rem materialiter et mutabiliter. Ex tali ejus compositione Dorotheus eam sic describit: *Anima, est quoddam virtuale totum, ex illis comprehendendi virtutibus compositum*. Hinc Plato in Phædone: *Anima etsi incorporea sit, ad similitudinem tamen corporis quodam modo effigata est. Caput ejus immortalitas; oculi, ratio et intelligentia. Ratio est vis innata animo, unionem et differentiam in rebus comprehendens, discretio vero usu et experientia rerum temporalium comparata, cautela; unde discretio diversorum crevis dicitur. In libro vero Electionis invenitur scriptum de modo actionum ejus sensualium. Anima quandoque per seipsam, quandoque corporeo instrumento res comprehendit; conformatur enim se suis adeo instrumentis, ut, quale fuerit instrumentum, res ipsas modo consimili comprehendat, ut si vitro interposito litteras inspexeris; eujuscunque coloris sit vitrum, litteras tibi videre videaris. Anima namque immista est spiritui tenuissimo per arterias diffuso, ita scilicet ut spiritus ille sit vehiculum animæ, et illius spiritus vehiculum sit sanguis. Dirigitur arteria quædam illo spiritu plena, ad oculos divisa. Ille spiritus corporeus instrumentum est animæ, per quod videndi sensum exercet; cum autem aliquod obstaculum invenit, repercutitur, ideo ad perpendendum quod obstat animæ excitatur. Similiter spiritus ille per duas arterias ad aures***

directas diffusus, animæ est instrumentum audiendi, voce repercutitur, ideoque anima ad discernendum sonum excitatur. Sic spiritus per arterias ad nares diffusus, instrumentum est odorandi, et sicut auditus fit in aere tenuissimo, sic odoratus in aere spisso et ex se fumoso, ideo ex fumesitate spiritus tardatur, et anima ad illius fumesitatis odorem comprehendendum excitatur. Sic utitur anima spiritu diffuso per arterias directas ad palatum, quod est spongiosum. Cum autem humor palatum subintrat, spiritus tardatur, et anima ad gustandum excitatur. Spiritu quoque per medullas diffuse utitur anima pro instrumento; cum enim solidum aliquod corpori obstat, spiritus tardatur, et anima ad tangendum excitatur. Utitur itaque anima circa oculos vi ignea; circa aures aerea, sed pura; circa nares aerea, sed spissa et fumosa; circa palatum vi aquea, circa medullas terrea, secundum ordinem quatuor elementorum, et cum altior et subtilior sit spiritus, qui ad oculos dirigitur, ideo velocior et acutior est vis visus quam auditus; unde fit ut rosationes prius videamus quam tonitrua audiamus, cum tamen simul fiant. Queritur, cum subtilior sit spiritus qui ad oculos quam qui ad aures dirigitur, quare visus nil nisi grossum et terrenum comprehendat, auditus vocem ex aere tenuissimo constantem sentiat. Dicimus quod hoc facit radiorum directio per oculos, qui adeo subtilis est et acutus quod aer ei cedat, nec aliquid ei obstat nisi quod grossum sit, quod ei terminum statuat: aures vero et ceteri sensus non sentiunt, nisi de proximo obstaculum inveniant. **HERMES MERCURIUS:** Est autem in prima parte capitis, in cellula quæ dicitur phantastica, spiritus quidam subtilior et agillior spiritu per arterias diffuso. Cum autem anima illo spirita utatur pro instrumento: re absente formam comprehendit in materia. Hæc vis animæ imaginatio dicitur. Differt a sensu, quia sensus re præsentem formam comprehendit in materia. Imaginatio vero re absente, et ita confuse, quia non discrete. In hac eadem cellula quoque spiritus ille fit tenuior et subtilior, et cum eo anima utatur, formas materiæ admistas comprehendit, nec tamen rerum veritatem percipit, sed discernit et inquirit. Materia namque confundit, ne formarum veritas circa eam comprehendere possit. Hæc vis animæ ratio dicitur, et tunc cellula illa rationalis.

In media vero parte capitis, in cellula quæ dicitur intellectualis anima, cum simplex tum immutabilis, ad suam quoque immutabilitatem se recipit, et rerum formas extra materiam in sua immutabilitate considerat. Hæc vis animæ disciplina vocatur, quia per disciplinam et doctrinam ad hanc formarum considerationem venit. In eadem vero cellula, qua anima formas rerum in sua simplicitate considerat, se ipsa utens pro instrumento, ita scilicet ut formam circuli non solum a materia abstrahat, verum etiam et sine omni partium com-

positione intelligat. Hæc vis intelligentia dicitur quæ solius Dei est, et præter hoc. Differt autem a disciplina, quia hæc immutabiliter rerum formas ut ex partibus compositas considerat; intelligentia vero sine omni partium compositione comprehendit.

SECT. V. Quinta septena de septem virtutibus quibus anima innitur.

Quinta septena graduum septem virtutum prædictis adjungitur, quibus anima innixa, vicinior divina speculatur. Septem sunt virtutes quas pariunt septem dona Spiritus sancti. Hæc autem dona sunt primi motus in corde, quasi quædam virtutum semina super terram cordis nostri factata; virtutes vero quasi segetes ex ipsis consurgunt: quæ quidam boni effectus donorum sunt; unde Joannes in **B** Apocalypsi: *Vidi septem spiritus discurrentes ante thronum Domini (Apoc. v).* Spiritus dicuntur, id est aspirationes quæ præcedunt virtutes, et sunt dona tamen et non merita; virtutes vero sunt et dona et merita. In illis vero operatur Deus sine nobis, in istis operatur nobiscum. Sunt igitur septem virtutes quasi septiformis gratiæ gradus, quibus anima ascendendo contemplatur divinius. Primus gradus est humilitas ex timore Domini qui est initium sapientiæ, oriensque superbiam deprimit; secundus gradus, mansuetudo, ex spiritu pietatis nascitur, invidiam comprimens; tertius gradus, patientia, ex spiritu scientiæ gignitur, iram vincens; quartus gradus, instantia boni operis seu perseverantia ex spiritu fortitudinis, acediam suffocans; quintus gradus, largitas sive misericordia, ex spiritu consilii, avaritiam deprimens; sextus gradus, parcimonia sive abstinentia, ex spiritu intelligentiæ, gastrimargiam vincens; septimus gradus, cordis munditia ex spiritu sapientiæ, philargyriam perimens. Et notandum quod virtutum alie sunt naturales, alie meritorie, quæ majoris meriti sunt quam naturales, quia naturalis virtus potest in homine cum vitio naturæ cohabitare, ut potentia cum carnis fragilitate, pudicitia cum cupiditate. Quia ergo patiens vel castus vitio naturæ peccat, poenitendo et orando cum Paulo dicat: *Jam non ego operor illud; sed quod in me habitat (Rom. xvii).* Per has igitur septem virtutes meritorias, septem animæ vires reformantur. Per ipsas, et tanquam per septiformis gratiæ gradus ascendendo suspenduntur. Et ita anima septiformis gratiæ Spiritu duce, Deum vicinior contemplatur. Itaque, ut a beato Gregorio percipitur, sic anima gradatim ascendendo reformatur, sic contemplando ad ineffabilem diviniæ cognitionis accessum usque conducitur. In primo, scilicet humilitatis gradu spiritus timoris Domini animum premit, ne de præsentibus superbiat, sed illum de sperandorum ferculis æternorum confortat; in secundo, scilicet mansuetudinis gradu, spiritus pietatis mentis intima occupat, ut ipsam operibus misericordiæ repleat; in tertio, scilicet patientiæ gradu, spiritus scientiæ imaginationem reformat, ut mentem consolidet; in quarto, id est perseverantiæ boni operis gradu, spi-

ritus fortitudinis, dum adversitatem ab animo pro-
pellit, menti ex opinione fluctuanti rationis confi-
dentiam apponit; in quinto, scilicet largitatis gradu,
spiritus consilii, dum rationem, præcipitem esse
prohibet, animum et mentem solatii firmitudine re-
plet; in sexto, id est parcimoniam gradu, spiritus
intellectus mentis intellectum reficiendo penetrat,
et penetrando tenebras ejus illustrat; in septimo,
scilicet cordis munditiæ gradu, spiritus sapientiæ
memoriam in bonis commemorandis reformat, et ad
aternæ veritatis contemplationem et delectationem
consolidat. Sic igitur anima, si septem virtutum
gradibus ascendendo innitatur, in septem viribus
suis per septiformem gratiam reformatur.

SECT. VI. *Sexta septena de septem generibus contem-
plationis.*

Sexta septena de septem generibus contem-
plationis sequitur, in quibus anima requiescens jucun-
dus immoratur. Septem sunt contemplationis ge-
nera, meditatio, soliloquium, circumspectio, ascen-
sio, revelatio, emissio, inspiratio. Meditatio est in
consilio frequens cogitatio, quæ causam et originem,
modum et utilitatem uniuscujusque rei prudenter
investigat. Meditatio principium sumit a lectionis
scrutatione; nullis stringitur regulis vel præceptis
lectionis; delectatur enim quodam aperto spatio
decurrere, ubi liberam affigat rationem veritatis
contemplandæ, et nunc has nunc illas rerum causas
perstringere, nunc autem profunda quæque pene-
trare, nihil anceps, nihil obscurum relinquere.
Principium ergo doctrinæ in lectione, consummatio
in lectionis scrutatione, contemplatio in scruta-
tionis meditatione. Trimodum vero meditationis est
genus, unum constat in speculatione morum, aliud
in scrutatione mandatorum, tertium in investigatione
divinorum operum, et ita fit contemplationis exor-
dium. Cum enim animus a Scripturarum meditatione
in orationem, ab oratione in lectionem digreditur,
miseriam præsentium, pœnam damnatorum et
præmia justorum vere contemplatur. Deinde præ-
miorum amore tractus et pœnarum timore tactus,
descendit ad suorum memoriam delictorum. Qui
dum culpam propriam cognoscit, alienæ ignoscit,
et ideo post memoriam delictorum descendit ad
compassionem proximorum. In meditatione Scrip-
turarum sæpius laboramus, timentes ne præmium
justorum amittamus; in memoria delictorum ge-
mimus, ne cum damnatis simus, in compassione
proximorum, ut bonum opus diligamus. Sic igitur
cum tota mentis tranquillitate meditando oramus
vel legimus, in contemplatione quiescimus.

Soliloquium sequitur, quod est alicujus ad se et
de se solum eloquium, ipsius hominis generans
contemptum. Soliloquium dicitur, quia, vir se solum
alloquitur, id est cum homo interior ab exteriori
non turbetur, sed cordis secreta rimatur, mentem
et conscientiam ob sui contemptum considerat et
speculatur. Soliloquium vero tribus fit modis, ex
gratia inspirante, ex meditatione, ex oratione. Ex

A gratia oritur in compunctionem, ex meditatione
excitatur in devotionem, ex oratione formatur in
bonam voluntatem. Compunctio in fletum misera-
bilem erumpit, devotio mentem ad cœlestia erigit,
bona voluntas ad opus celeriter tendit; fletus vero
miserabilis misericordem Dominum expetit. Mens
erecta cordis ima præcurrit, bonæ voluntatis opus
ipsius hominis contemptum ostendit. De fletu vero
miserabili Propheta dicit: *Exaudivit Dominus vo-
cem fletus mei.* (Psal. vi.) Hic fletus, id est lacry-
marum pro peccatis emissio, non nobis, sed vocem
habent Deo. Et hic fletus est utilis et pius; pius
vero fletus et inutilis fit pro morte parentum, nec
pius nec utilis, pro amissione temporalium bonorum.
De mente autem erecta, quæ conscientiam ima dis-
quirit, sapientia in tripode Apollinis sic describit:

*Verbum de cælo descendit; notis elytos, (gnothi
seauton,)*

id est nosce te ipsum. Tripos Apollinis: triplex
sapientiæ intellectus, historialis, mysticus et mor-
ralis. Per historiam homo exterior interiori con-
descendit; per mysticum homo interior secreta
cordis, id est mentem et conscientiam scrutatur et
discutit; per moralem, unde sit, quid, et ad quid,
agnoscit; unde sit, ex materia figuli, id est ex limo
terræ; quid sit, vas scilicet fictile, sed timendum
ne fiat vas contumeliæ; ad quid, ut revertatur in
pulverem terræ. Hinc Job se in pulvere sedere et
dormire dicit (Job XLII). In pulvere sedet et dor-
mit qui in mutabilitate levitate sopitus, nisi magno
labore surgere nequit. Hinc David mane floreat
(Psal. LXXXIX), et tunc mane, id est, in pueritia et in
juventute floret, sed in vespere, id est in morte de-
cidit, indurat in cadavere, arescit in pulvere, quia
post hominem cadaver, post cadaver vermis, post
vermem efficitur cinis. Sic igitur sapientia in tripode
hominis conditionem, mutabilitatem innotescit, et
sui contemptum evidentius exprimit.

Tertia species contemplationis. Circumspectio
nomen est æquivocatum ad duo. Circumspectio
namque, species prudentiæ, dicitur provida geren-
dorum vel sermonum cautela. Cum vero circum-
spectio a contemplatione specificatur, animi explo-
ratio dicitur, qua animus intellectu, consilio et de-
lectu inter mundana contemplatur. Animus namque
intellectu per mundana discurrit; consilio de mun-
danis deliberat et inquirat, delectu inter ipsa dis-
cernit et eligit. Discursus vero animi mundana con-
cipit mutabilia, caduca et transitoria. Inquisitio
animi deliberans, mundana percipit esse tam bona
quam mala, licet transitoria et tam bonorum quam
malorum contraria. Electiva consilii discretio a ma-
lis dividit bona, inter bona, eligit potiora, inter
adversa, si vitari nequeunt, minus nociva, unde
Terentius (Ad. IV, 7, 21):

*Ita vita est hominum quasi cum ludis tesserie;
Si illud, quod maxime opus est jactu, non cadit,
Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.*

Illic igitur tribus viribus animus utatur, ut circum-

spectus inter mundana speculetur, ne bonorum A
multitudine temporalium confundatur, ne eorum
varietate seducatur, ne multimoda malorum ad-
versitate depressus decipiat; in qua patientia
patienter tolerantibus coronam æternam operatur.

Quarta species. Ascensio est ad immortalia in
excelsis animi digressio; unde Propheta: *Beatus*
vir, cujus est auxilium abs te ascensiones in corde
suo disposuit (Psal. LXXXIII). Tres sunt ascensiones
in corde suo dispositæ. Tres sunt ascensiones Chri-
sti: tres quoque nostri, prius enim Christus ascen-
dit in montem, deinde in crucem, tandem ad Pa-
trem. In monte docuit discipulos; in cruce redemit
captivos; in cælo glorificavit electos. In monte do-
ctrinam protulit humilitatis; in cruce formam ex-
pressit charitatis; in cælo coronam præbuit felicitatis.
In primo præbuit lumen scientiæ; in secundo culmen
justitiæ; in tertio nomen gloriæ. Tres sunt nostri ascen-
siones, prima in actu, secunda in affectu, tertia in intel-
lectu. Ascensio vero actualiter triplex: prima in con-
fessione culparum, secunda in largitione eleemosyna-
rum, tertia in contemptu divitiarum; prima in ope-
ribus poenitentiae, secunda in operibus misericordiæ,
tertia in operibus consummatæ justitiæ; prima me-
retur veniam, secunda gratiam, tertia gloriam.
Ascensio affectualis triplex; prima est ad perfectam
humilitatem, secunda ad consummatam charitatem,
tertia ad contemplationis puritatem. Ascensio vero
intellectualis illuminat et imperat, actus illumina-
tur et obtemperat, affectus illuminatur, et illumina-
tur, et intellectui obtemperat et actui imperat.

Quinta species. Revelatio est occultorum per sub-
jectam creaturam divina eruditio. Hæc quadrifaria
est. Prima Petro facta est linteo: *Occide, inquit,*
matica et manduca; quod Deus mandavit, tu ne com-
mune dixeris (Act. x). Secunda facta est Dionysio
in carcere posito: *Accipe, inquit Christus, hoc chare,*
quod mox tibi complebo: una cum Patre meo. Tertia
Heracleo, cui ostendit Christus crucem in cælo,
nocte dicens: *In hoc vince.* Quarta facta est, ut Gre-
gorius refert, cuidam presbytero, cui in sacramento
altaris revelata est veritas Dominici corporis et
sanguinis. Primus revelationis modus factus est
ad eruditionem, secundus ad consolationem, D
tertius ad devotionem, quartus ad gratiarum actio-
nem.

Sexta species. Emissio est ad sui commodum,
divinitus erudita mentis illustratio. Septem sunt
emissiones quasi septem arbores, de quibus in libro
Sapientiæ legitur: *Quasi cedrus exaltata sum in Li-*
bano, et quasi cypressus in monte Sion. Quasi palma
exaltata sum in Cades, et quasi plantatio roseti in
Jericho; quasi oliva spirans in campis et quasi pla-
tanus juxta aquam in plateis (Eccli. xxiv). Prima
est fructus poenitentiae, secunda opus misericordiæ,
tertia amor justitiæ, quarta rigor mortificationis,
quinta dulcedo contemplationis, sexta gaudium fu-
turæ felicitatis, septima arbor vitæ iis, qui appre-

henderint eam; et qui tenuerit eam, beatus. Septem
sunt arbores et septem locorum varietates. In valle
namque sunt poenitentes, in plano misericordes,
in civitate disciplinam exorcetes, in monte cruce-
m Christi bajulantes, mundo crucifixi in specula
contemplativi; in Libano perfecti candorem inno-
centiæ adepti, et ad tertium cælum rapti. Hæc sunt
septem mulieres in Isaia, quæ apprehendent virum
unum in die illa: prima parit lacrymas et gemitus,
secunda venialium reatum saluberrimos cruciatus,
tertia compassionis suavissimos affectus, quarta
mundi, carnis et peccati odia, quinta virtutum et
regni cælorum desideria, de sexta oritur ineffabilis
actionis gratia, de septima arcanorum cælestium
intelligentia, mentisque mundissimæ incomparabilis
gloria.

Septima species contemplationis. In extimo vero
loco præcella contemplationis species suspenditur
inspiratio, quæ est afficiens salubriter animum, de
supernis infusio. Hæc est autem quadrifaria: sit
enim vel metu servitii, vel spe præmii, aut amore
filii, aut affectu conjugii; prima fugitivum reducit
servum, secunda in vinea laborantem angit merce-
narium, tertia filium castigat et erudit, quarta spon-
sam sponso copulat, et lectulo inserit. Inspiratio
quoque sit æterni timore supplicii, dolore præsentis
exsili, affectu fraternæ compassionis, instinctu super-
næ devotionis. *Hi sunt quatuor venti cæli (Za-*
char. vi) a quibus congregantur electi Dei. Primus
occidentalis, de occasu vicinorum educit poeniten-
tes; secundus aquilonalis de frigore malitiæ mem-
bra mortificantis; tertius australis, a calore justitiæ
spiritu ferventes; quartus orientalis, amantes pu-
ritate tanquam ab orientali claritate lumen sapien-
tiæ per speculum contemplantes. In hac igitur con-
templatione cognitio Dei quinque modis constat;
ex creatura mundi, ex ratione vel natura animi,
ex cognitione divini eloquii, ex radio contempla-
tionis, ex gaudio felicissimæ visionis. De primo le-
gitur in Apostolo: *Invisibilia ipsius a creatura*
mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur:
semper eterna quoque virtus ejus ac divinitas (Rom. i).
In secundo plane docet ratio, ab uno cuncta descen-
disse principio. De tertio, id est ex cognitione di-
vini eloquii, noscuntur invisibilia Dei; unde in
Ezechiele (*Ezech. i*): *Spiritus vitæ in rotis;* et Domi-
nus in Evangelio: *Verba quæ ego loquor vobis, spi-*
ritus et vita sunt (Joan. vi). Tria sunt Dei invisibi-
lia: potentia, sapientia, bonitas. Hæc præcipue di-
vina pagina docet, commendat, suadet, quæri, am-
plexi, diligi. De quarto, id est ex radio contem-
plationis noscuntur invisibilia divinæ speculationis;
unde Apostolus: *Videmus nunc per speculum in*
ængimate, tunc autem facie ad faciem (I Cor. xiii).
Hinc Manue in libro Judicum ad uxorem dixisse
feritur: *Moriemur, quia vidimus Deum (Jud. xiii)*.
Hinc Isaïas: *Vidi Dominum sedentem super solium*
elatum et exaltatum (Isa. vi). Hujus vero contem-
plationis tria sunt genera, a tribus designata theo-

logis per tria vocabula; ab Isaiâ per solium (*Isa. vi*), ut dictum est, ab Elia per sibilum; sic: *Ecce spiritus Domini subvertens montes et conterens petras transibat; non in spiritu Dominus; et post spiritum commotio, non in commotione Dominus: et post commotionem ignis, non in igne Dominus, et post ignem sibilus auræ tenuis (III Reg. xix); ibi Dominus. Ab Ezechiele per palmum, ita: Ecce vir, et in manus ejus calamus sex cubitorum, et palmi (Ezech. xl). Tria vero sunt solia: Primum est imum, quando mens extollitur ad invisibilia mundi; secundum elevatum, quando elevatur ad invisibilia sui; tertium excelsum, quando sublimatur ad invisibilia Dei; hinc ad sibilum ascenditur, qui divinæ gratiæ suavitas dicitur. De hoc sibilo Gregorius: *Sibilus cutulos instigat, equos mitigat. Et Dominus per Isaiam de cita peccatoris conversione, et de virtute in virtutem ascensione: Levabit Dominus signum in nationibus procul, et sibilabit ad eas de finibus terræ; et ecce festinus velociter veniet (Isa. xi)*. Per sex cubitos vero activa vita exprimitur, quia sexto die opera Dei perficiuntur. Palmus vero, qui super sex cubitos esse dicitur, jam de septimo est [dicendum] in quo contemplationis requies intelligitur. In palmo contemplatio, in manu operatio, in digito discretio figuratur, et sicut in palmo manus et digiti extenduntur, sic in contemplatione bona operatio et sancta discretio protenduntur et reguntur. Quintus modus divinæ cognitionis vocatur gaudium felicissimæ visionis. Hæc perpauci in præsentis [vita] felices fruuntur, in qua nimia divini gustus dulcedine rapti, Deum tantum contemplantur. Differt autem hic modus divinæ cognitionis: et quartus, in illo enim animus radio contemplationis illuminatur, ut in mundum et in seipsum cognitionis excursus faciat, et sic ad invisibilia majoris notionis recursus fiat, in hoc vero animus splendore lucis æternæ totus illustratus, perfecte peccatum odit, mundum postponit, seipsum abjicit, et totus solus nudus et propius in Dominum tendit, totus, uni Deo se totum vivens; solus, a materia non a forma; propius, a circumscriptione omnimoda. Hujus autem supremæ contemplationis tria sunt genera, a tribus per tria designata. A Job per suspendium, ita: *Elegit suspendium anima mea et mortem ossa mea (Job. vii)*; a Joanne per silentium, sic: *Factum est silentium in cælo (Apoc. viii)*; a Salomone per somnium, ut in Canticis sponsa. *Ego dormio et cor meum vigilat (Cant. v)*. Primum genus est puritatis, secundum charitatis, tertium felicitatis. In primo primus gradus est, ut anima se ad se colligat; in secundo secundus, ut collecta qualia sit videat; in tertio tertius, ut super se ipsam ad invisibilia consurgat, se huic contemplationi puræ pyram subiciat et ita purificata et illuminata in Deum tota intendat. Distat autem inter revelationem, et emissionem, et inspirationem: prima sit cum materia et forma, secunda sine materia cum forma, tertia sine materia et forma; prima est realis, se-*

condita spiritualis, tertia intellectualis, vel prima est sensibilis, secunda intelligibilis, tertia intellectibilis, vel prima mundana, secunda humana, tertia divina. Hæc, magistrum nostrum sequentes, pro viribus succincte diximus, reliqua vero celsius et expolitius vestræ celsitudini committimus.

SECT. VII. Septima septena de septem rerum principiis.

Ultima septena, id est septima, in fine collocatur, quæ de septem rerum principiis intituatur. Ut autem de septem rerum principiis, id est de latentibus rerum causis aliquam cognitionem percipiamus pauca convenienter prælibanda sunt prius, ut ait Hermes Mercurius triplex: Primarii sapientes genus hujusmodi ignorantie tenebris obæratum videntes, et tam in anima quam in corpore languidum et infirmum perspicientes; ad utriusque reparationem duas principales scientias, theologiam scilicet ad salutem animæ, physicam vero ad sanitatem corporis, primum excogitaverunt. Ut autem istæ convenientius et facilius addiscerentur, septem liberales artes, quas postmodum invenerunt, ad introductionem illarum præmiserunt. Has igitur novem scientias ideo invenerunt et scripserunt, ut rerum cognitionem haberent, et causas earum et originem perciperent.

Et quamvis multi scientias illas legant, rerum tamen causas et principia ignorant, propter quas scientiæ illæ inventæ erant. Est autem causa, secundum Mercurium, quod est inter prima principium substantiæ non necessitatis ratione suam præcedens effectum. Hæc descriptio convenit omni causæ primordiali, id est omni principio. Et dicitur causa a *causon*, quod est *incendens*, eo quod suum effectum incendat; ut in aliquam substantiam transeat. Secundum diversos auctores, septem sunt rerum principia quæ dicuntur causæ primordiales; secundum theologos unum est principium, Deus creator omnium; secundum physicos, tria sunt principia; materia, forma, et spiritus creatus, id est natura; secundum Mercurium quatuor: lex astrorum, natura, mundus, et mundi machina. De primo principio dicit Clewens papa: *Cum ad considerandum quid Deus sit acie mentis intendimus: discedat a corde, quis, quid, ubi, nec semper nec ubique essentia est*. De eodem Heraclitus physicus: *Deus est essentia mariti jure materiæ copulata, cujus semen est natura*. Et B..... *Deus est forma sine materia*. Dorotheus astronomus: *Omnia ab æterno in Deo connexa unum sunt; actu vero plura; inter se diversa sunt, quia pluralitas eorum, quæ communia sunt, ab unitate illa quæ Deus est descendit*. Augustinus vero in libro *De quinque hæresibus* dicit, quod Hermes Mercurius scribit librum qui Logostelios vocatur. Magnum nomen libri, quia de magno scriptus est. Dominus, inquit, et factor omnium deorum, secundum fecit dominum; huic

fecit primum et solum et unum; bonus ei visus est, et plenissimus omnium honorum. Huic concordat Joannes evangelista dicens (cap. 1) : *De plenitudine ejus nos omnes accepimus.* Item in eodem in libro alibi : *Filius Benedicti atque bonæ voluntatis, quem dilexit tanquam unigenitum suum cujus nomen humano ore non potest enarrari.* Augustinus : *A te non potest narrari; qui non homo, sed Deus ab hominibus æstimari.* Ubi Hermes dicit unigenitum, convincit hæreticum, qui dicit : *Si Deus delectatus est Filio, indignit conjugio; si horruit conjugium, solus est sine Filio.* Quæramus ergo lapidem, quo lapis percutiatur; percussus quassetur, quassatus comminuetur. Increpat et eum Sibylla dicens : *Cognosce Dominum Dei Filium esse, ipsum et non alium, non Martem, non Jovem, non Mercurium, sed quem confitetur Mercurius, et quem dæmones credunt et contremiscunt et dicunt : « Novimus quod sis Filius Dei : cur venisti ante tempus torquere nos (Math. viii). »* Augustinus : *Quid, Christiane, miraris quando talium testimonium de Patre et Filio audis? Parmenides quoque dicit : Deus est cui esse quilibet quod est esse omne id quod est. Item idem : Deus est unitas : ab unitate gignitur unitatis æqualitas. Connexio vero ab unitate et unitatis æqualitate procedit.* Hinc igitur Augustinus : *Omni recte intuenti perspicuum est, quare a sanctæ Scripturæ doctoribus Patri assignatur unitas, Filio æqualitas, Spiritui sancto connexio; et licet ab unitate gignatur æqualitas, ab utroque connexio procedat : unum tamen et idem sunt.* Hæc est illa trium unitas : quam solam adorandam esse docuit Pythagoras. De qua Marcianus dicit, quod cum eam adorare vellet philosophia, evomit circulos et sphaeras. Opius ideo cum qui illam veram unitatem considerare desiderat, mathematica consideratione prætermissa, necesse est ad intelligentiæ simplicitatem animus sese erigat. Ab hac ergo summa et æterna trinitate descendit quædam perpetuorum trinitas. Ab unitate namque descendit materia, ab unitatis æqualitate forma, a connexionione utriusque spiritus creatus, id est natura. Hæc sunt tria principia, a primo principio descendencia. Unde magister meus dicit, primum principium æternitas, quæ quia immutabilis est, dicitur necessitas; secundum principium : materia quæ quia apta est recipere omnes formas, dicitur possibilitas; tertium principium forma, quæ quia materiam in alicujus statum terminat, dicitur finalitas; quartum principium spiritus creatus, qui, quia motus est rerum universalis, dicitur actualitas. Secundum Platonem vero necessitas cui resisti non potest, imperat. Materia, quia ad modum ceræ flexibilis cedit, necessitate obtemperat, ut formas recipiat. Spiritus vero creatus, id est motus universalis et naturalis formam per se invisibilem materiæ ex se invisibili compaginat, ut ex eis compositum in aliquam substantiam actualem et invisibilem transeat. Hic autem spiritus motus est naturalis et universalis : quatuor

PATROL. CXCIX.

elementa quasi hyle, id est materiæ ligamenta continens, diffusus in firmamento per astra; in sublimari mundo per ignem, per aera, per aquam, per terram et per cætera omnia quæ in mundo naturaliter moventur. Hic igitur motus a Mercurio natura dicitur, a Platone anima mundi, a quibusdam fatum, a theologis divina dispositio appellatur. Aristoteles quoque dicit quod materia dicitur possibilitas et carentia; carentia ideo quia in se informis, ex se caret formis; possibilitas, id est apta recipere formas. Ex possibilitate generatio; ex carentia corruptio; ex possibilitate vita, ex carentia interitus. Quintum vero rerum principium Mercurius Hermes sic describit : *Lex astrorum est æqua et perpetua motuum eorum dispositio, quæ mundi machinam efficit et moderatur, per quam mundus et mundana nulla coactione, sed benigna amicitia pace reguntur. Et cum lex astrorum duplicem habeat significationem, secundum alteram, motus omnia movens dicitur, secundum alteram sine motu motus omnia movens scribitur : Hic motus a theologis divina dispositio appellatur, qui summa pace universa, summa tranquillitate singula, summa quiete qualitiva moderatur. Idem quoque naturam quartum [describit] scilicet rerum principium sic : Natura est vigor quidam universalis et spiritualis, ex causa et ratione nascens, primum cælo innascens, in universis et singulis quadripartitus, qualificatus et quantificatus, differentes qualitates successive diffundens. Item idem sic mundum, sextum rerum principium : Mundus est naturæ motus orbicularis, concurs, universalis, temporarius, localis, exterius nihil relinquens; interius centrata quiete proportionaliter consistens, repugnantes rerum qualitates sunzugis constringens. Septimum itemque principium sic : Machina mundi est concurs et moderatus motuum contrariorum motus, qui mundum et mundana paragonizat, id est mulcet, vivifico calore, temperat qualitate, format quantitate. Sic igitur rerum universitas, id est omnia, sunt in æternitate, id est in Deo immutabiliter, omnia in materia, apte et possibiliter; omnia in forma, incorporaliter et visibiliter; incorporaliter in se, visibiliter adjuncta materiæ; omnia in spiritu creato, naturaliter et actualiter; omnia in lege astrorum, ordinabiliter; omnia in mundo motabiliter; omnia in machina mundi proportionaliter, id est dissimiliter, et concorditer. Hæc sunt igitur illa septem rerum principia, ad quorum inquisitionem multorum philosophorum ingenia sunt consumpta. ad quorum subtilitatem Peripateticorum exorbitaverunt studia, pro quorum immensitate omnes rapiuntur in abyso multa. Propter hæc, inventa est omnis ars et omnis disciplina. Ad quorum notionem intellectus solus, nudus et purus, præscriptis sex septenis excitatus, ascendere potest divinius : solus a materia, nudus a forma, purus ab omni macula. Ad hæc resupinant materialiter, respiciunt formaliter, tendunt*

31

spiritualiter omnia præcipue, tum ad primum principium quod est causa causalissima omnium. Hæc in theologia divina natura vocatur quæ infinita in se. Invisibilis a nobis, incomprehensibilis a nobis dicitur, et sic non quid est, sed quid non est dicitur. Qui enim invisibilem dicit, non dicit esse quod est, sed non esse quod non est, unde magister meus: Magnum, inquit, sacramentum! Cum quaeritur quid Deus sit, hoc dici non potest, quia cogitari non potest. Non ergo s. aliqua cogitari potest Deus quod est, cum aliud est, et aliter est, et longe, et remote, et dissimiliter est, et quid est dici non potest. Si enim aliquid horum dicitur, aliud est; si scilicet aliquid horum dicitur, aliter est; si quid horum tropologiae convenientia intelligitur, longe et remote est; si aliqua similitudinis specie anagogicæ percipitur, dissimiliter est. Quid ergo Deus est! Solum hoc cogitari et dici potest, quod Deus aliud est, et aliter est: et quid est dici non potest, omne enim hoc quod habemus, et omne hoc quod dicere possumus, aliud est a Deo: nec oculus videt, nec mens capit nisi hoc vel sit hoc quod non est Deus. Et sicut nemo scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in homine; sic quæ Dei sunt nemo scit, nisi Spiritus Dei et qui habet Spiritum Dei: scit per Spiritum Dei quæ Dei sunt. Ad hoc autem considerandum, paulo altius æstimo repetendum. Tribus oculis videt homo ratione utens, oculo carnis quod videt extra se mundum, et quæ sunt in mundo, oculo rationis videt in se animum et quæ sunt in animo, oculo contemplationis, videt intra se Deum et quæ sunt in Deo. Qui ergo Spiritum Dei in se habent, et Deum habent et Deum vident, quia oculum illuminatum habent, quo Deus videri potest; et sentiunt non in alio vel secundum aliud quod ipse non est, sed ipsum in ipso quod est, quod præsens est. Nec tamen id cogitari potest, quia ineffabile est; sed videtur et sentitur et non exprimitur. Qui enim aliquid dicit, secundum aliquid dicit et cogitat quod dicit, et scit quod dicit. Deum nominas et duas syllabas formas et totum dixisse putas. Quid ergo cogitas? aut quale, cum dicis Deus? Si enim Deum sub hoc nomine omnia inspicientem vel timorem interpretaris, quis explicare potest quomodo inspiciat Deus, vel quomodo timor sit Deus? Quomodo potest timeri quod non potest videri? nec cogitari, vel

A scire? Vide ergo quid cogites vel dicas, cum dicis Deus. Ergo cum dicis Deus, cogitas quod omnia fecit et non cogitas quod est ipse qui fecit. Minus est totum hoc quod dicis, et non est hoc totum ipse de quo dicis et tamen de ipso hoc dicis, non ut ad ipsum accedas, sed ut ipsi appropinques. Magnum enim est homini nunc ad ipsum ire, etsi non detur pervenire. Dabitur autem postea, cum venerit quod perfectum est, et cœperit videre homo non per speculum imaginem, sed facie ad faciem veritatem (1 Cor. xiii).

Nunc autem interim totum inrago est, quæ longe a veritate est, et tamen facit quod potest, animum scilicet convertit, sed non perducit. Dicitur namque quod Deus ignis est et manifesta figura est, et tamen Deus ad proprietatem ignis non est; quoniam ignis corpus est, Deus corpus non est. Est autem alia natura incorporea quæ magis Deo vicina dicitur: scilicet quam ad Deum nobis sublimis similitudo formatur, cum dicitur, Deus est spiritus! sapientia ratio et amor, quia anima spiritus est, et angelus spiritus est, et in ipso spiritu ratio, sapientia, et amor est. Et novimus quid sit spiritus quantum animam novimus, et per angelum animam novimus. Cum ergo audimus quia Deus spiritus est, cogitamus animam et angelum, et æstimamus similitudinem, quod tale aliquid Deus est; qualis anima vel angelus, quia spiritus est, et nescimus quam longe est hoc a veritate, quod incomprehensibilis est excellentiæ. In tali autem collatione, unum æternum est, aliud temporale; unum immensum, aliud comprehensibile, unum semper idem manens, aliud mutabile. Et tamen quia aliud dici non potest, hoc dicitur: ne nihil dicatur, quia adhuc ipsam veritatem non possumus donec figura transeat et veritas manifeste pateat. Nunc ergo manent figuræ, ut signa veritatis accipiantur quasi pro veritate, donec veniat quod perfectum est in ipsa veritate. Propterea hoc primum principium et cætera omnes quaerunt studiosius in trivio, inquirent perspicacius in quadrvio, perquirunt subtilius in theologiae et philosophiæ scrutinio. Hæc omnes quaerunt, sed non inveniunt, quoniam modas inquisitionis et ignorantia veritatis eis obsistunt. Unde notandum, quia triplex est veritatis causarum seu principiorum inquisitio et triplex cognitio. Prima inquisitio est mathematica, quæ contemplatur.

[Deest unum folium.]